

fejtésére sikerrel kecsegtető irányt adjon. Széles irodalmi tájékozottságáról, összehasonlító alkotmánytörténelmi és államjogi ismereteiről bizonyosságot szolgáltat a nála már megszokott szabatosággal ez újabb művében is. Csak hosszadalmas körülírásaival nem tudunk megbáratkozni, melylyel egy-egy államtani fogalmat meghatározni igyekeznek. S ez tán az egyedüli (nem elméletére vonatkozó) kifogás, mely az ő tudományos államtanának most közreadott alaptanai ellen tehető.

—GH —R.

A besztercei levéltár oklevelei.

Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive. Von Dr. Albert Berger, Gymnasiallehrer. II. Teil: von 1491 bis 1516. III. Teil von 1517—1526. Szerző sajátja, 4-edr. 59—139. lap.

Dr. Berger Albert besztercei tanár, s az ottani régi „vármegyei“ levéltár órének fenti című munkája I. füzetét s annak fontosságát harmadéve ismertettük folyóiratunk 1893. évi 474—476 lapján. Azóta II. és III. része is megjelent a besztercei protestáns gimnázium évi értesítőjében, s aztán külön nyomtatban, úgy hogy munkája a mohácsi vétségig terjedőleg immár teljes. A történet kutatónak megbízható útmutatója van legalább e korszakig, mert dr. Berger 924 mintaszerű pontos regesztákban számol be a besztercei levéltár gazdagságáról, hogy nyilvánvalóvá legyen: mije van az 1203—1526 közti évekből. S a mit feltár, jóformán teljesen ismeretlen új anyag. Minden királyunktól van valami levele, privilégiuma Beszterczének, de még nagyjából sem terjeszkedhetünk ki azok tartalmára. Csak néhány tanúságot említünk meg, a mi az érdekes „regeszták“ olvasása közben felötlnek.

Szembetűnő elsősorban, mennyire dédelgették királyaink a besztercei szászokat, mindenféle kiváltságokat, adószedést engedélyezvén nekik. Igy pl. II. Ulászló megerősíti 1492-ben Mátyás király 1475. jun. 3-iki adománylevelét, melylyel Radnát és a radnai szorost Beszterce fenhatósága alá helyezi, nyilván határvédelmi szempontból. Ő újjítja meg a beszterciek régi kiváltságait is, hogy a területükön levő sóskútakat szabadon használják. A kereskedelmi forgalmat pedig ugyancsak egy 1492-iki rendelete élénkíté, mely szerint a beszterciek vám és adófizetés nélkül járhattak a szomszédos városok vásáraitra; Maros-Vásárhelyt kivéve. Az igaz, hogy Beszterce állandóan „fejős tehene“ a hatalomnak, mert gyakori a rendelet, melylyel előleget kérnek tőle királyaink a „Mártonnapi adó-“ra, vagy kölcsönt jövő évi adójukból. Hanem biztonságukra, vagyonuk védelmére szigorú gondot fordítanak. Sok levélben rendelik királyaink az erdélyi vajdákna, hogy védelmezzék meg Beszterczét a szomszédos magyar nemesek zsarolása, erőszakja ellen. Sok panasz van különösen a sótisztekre, meg a vajdák tisztjeire, kik adószedés vagy igazságszolgáltatás czímén hetekig

ültek a szászok nyakán. Zaklatásaik természetéről fogalmat nyújthat, hogy II. Ulászló 1508 jún. 29-én megtiltotta Péter erdélyi vajdának és utódjainak, hogy háború esetén a szászokat előbb fegyverbe szólítsa, mint a nemességet és székelyeket.

A beszercezieknek a moldvai vajdával való gyakoribb érintkezését is több levél tanúsítja.

Igy pl. István vajda (Mátyás király kortársa) értesíti 1474. szeptember 15-ről a beszercezieket, hogy követet küldött a csicsói várnagyhoz; Galaczi István jelenti a beszercezei tanácsnak a Beszerceze melléli Galaczról 1510 márczius 15-én, hogy Michne havasalföldi vajdát e hó 11-én Nagy-Szebenben megölte Jakchyth és Cipellyws vajda, s hogy apja halálát fia Mircse azzal boszúlta meg, hogy a gyilkosokat kíséretükkel együtt lemészárolta. A következő évben már Szapolyai János az erdélyi vajda, s mint olyan rendelí Budáról 1512 július 12-én, hogy ha ráakadnak Mircse vajdára, — a ki tőle titkon megszökött s most Csicsó vára felé tart, hogy Moldvába meneküljön — fogják el, ha kell erőhatalommal is. Bogdán moldvai vajda Szucsáván kelt 1515 decz. 20-iki levelében arra kéri a beszercezei tanácsot, hogy a moldvai aranybányászokat, kik az aranytermost kötelezetségük ellenére Beszercezeire viszik eladni, fogják el és küldjék hozzá. Utódja, István vajdának is több levele van és kíválóa érdekes az, melyben 1525 aug. 28-án a Lajos király által a beszerceziek adójából „pro defensisne regni nostri in subsidium“ neki utalt 1000 arany fnt megfizetését sürgeti.

Nem kevésbé fontosak Beszerceze erődítési régi jegyzőkönyvei, s az adózásra, sókereskedésre, halászatra, gazdaságra, iskolaügyre népszámlálásra s a családokra vonatkozó levelek, és kulturtörténeti feljegyzések.

Megnehezíti a munkában való tájékozást, hogy nincsen névmutatója, de azt hisszük ez Berger szándékos mulasztása, hogy egy újabb füzet végén az egész munkához elkészítse. Mindenesetre nagy szolgálatot tenne történeti irodalmunknak, ha „regesztái“ közlését tovább folytatná, a mire magyar történeti folyóirataink is készséggel rendelkezésére állnak.

VERESS ENDRE.

Különfélék.

Régészeti új leletek Kolozsvárt.

1.) Salamon Antal városi tanácsos úr átadott egy kis arany érmét, a melyet állítása szerint a csatornázás végett eszközölt ásások alkalmával lelték. Az érmecs átmérője 12 milliméter, sulya 0.62 gramm; a veret nem valami remek, de tisztán megismerhető. Főlapján egy